

Визначення впливу технологічних особливостей і управління на формування витрат

В статті розглянуто процес формування інформаційної моделі витрат в бухгалтерському обліку під впливом технологічних особливостей діяльності підприємств і управління **витрати, бухгалтерський облік, управління витратами, хлібоприймальні заготівельні підприємства, контроль, аналіз, центри відповідальності, зернові культури**

Проблема у загальному вигляді полягає у тому, що відсутня оптимальна структура інформаційної моделі витрат на підприємствах. Існує інформаційна невпорядкованість даних про фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарської діяльності, що спричинена відсутністю належним чином утворених інформаційних зв'язків на всіх рівнях управління економічними об'єктами. Дана проблема спостерігалась і за часів радянської влади і на той час також була актуальною [1, с. 93; 7, с. 270]. Для управління хлібоприймальним заготівельним підприємствам в умовах ринкової економіки необхідна інформація про ефективність систем постачання, основного і допоміжного виробництва, реалізації продукції, здійснення капітальних вкладень, модернізації і ремонтів основних засобів, розподілу і перерозподілу господарських ресурсів. Всі перераховані вище системи управління потребують значних витрат на їх утримання.

Мета нашого дослідження полягає у тому, щоб проаналізувати сучасний розвиток елеваторної промисловості на прикладі хлібоприймальних заготівельних підприємств Полтавської області та визначити його вплив на процес формування витрат; запропонувати загальні принципи формування витрат з урахуванням галузевих особливостей підприємства та специфіки його стратегічного курсу.

Загальні проблеми обліку витрат в умовах ринкової економіки досліджувалися багатьма економістами України. Значну увагу їм приділяли в своїх працях вчені Н.Т. Білуха, О.С. Бородкин, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, А.М. Герасимович, С.Ф. Голов, В.І. Єфіменко, В.П. Завгородній, А.М. Кузьмінський, Н.В. Кужельний, Е.В. Мних, В.Г. Лінник, Б.М. Литвин, Н.С. Пушкар, В.С. Рудницький, Е.І. Свідерський, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченко, Н.Г. Чумаченко, Е.И. Шкарабан та інші.

Проте питання обліку формування витрат хлібоприймальної заготівельної діяльності підприємств в Україні відображаються тільки в періодичному друці перед черговим сезоном збору урожаю та заготівлі зернових культур. Аспекти обліку витрат на виробництво даних підприємств вивчені поверхово і вимагають додаткового дослідження складу, структури і розміру витрат, фінансово - господарської діяльності підприємства, тобто практики управління витратами виробництва

За останні роки, згідно статистичних, даних спостерігається погіршення техніко-економічних показників елеваторної промисловості України. Сучасний стан розвитку хлібоприймальних заготівельних підприємств (надалі ХПЗП), що відносяться до елеваторної промисловості, потребує стабілізації за умов ефективної роботи. Слід зауважити, що однією з найважливіших умов успіху є оптимізація діяльності підприємств за критерієм витрат, процес формування і склад яких залежить від

технологічних особливостей та інформаційних потреб керівництва підприємства для управління ним.

На формування витрат безпосередньо впливає стан практичної діяльності, ступінь ефективності управління процесами на підприємстві, що в свою чергу в більшості випадків не є адекватними. Дана ситуація спричиняє виникнення проблеми удосконалення практики управління витратами, що ототожнюється з актуальністю подальшої наукової опрацьованості теоретичних, концептуальних і методологічних питань обліку і контролю, які визначаються в сучасних умовах рядом обставин. Розглянемо одну з основних обставин - виведення економіки хлібоприймальних заготівельних підприємств з кризи.

Виведення економіки хлібоприймальних заготівельних підприємств з кризи можливо досягти за умов досягнення виробничої і економічної мети діяльності. Оскільки передумовою успішного управління будь-якого підприємства є досягнення поставленої цілі діяльності підприємства. Виробничою метою діяльності ХПЗП є створення умов, що забезпечують надійне і тривале зберігання зерна, постачання всіх споживачів зерном і продуктів його переробки потрібного асортименту і якості [3, с. 396]. На скільки досягається виробнича мета ХПЗП в Полтавській області можна визначити на основі даних таблиці 1. [5, с.341]

Таблиця 1 – Узагальнені показники використання зернових культур та продуктів їх переробки на ХПЗП в Полтавській області

№ з/п	Показник	2000 рік	2005 рік	Відхилення за п'ять років
1	Реалізовано зернових культур заготівельним і переробним підприємствам, % до загального обсягу реалізації	7,50	6,50	-1,00
2.	Зібрано зернових культур, тис. т:	1 408,00	2 851,00	+1 443,00
	Озимі зернові	300,00	1 039,00	+739,00
	Ярі зернові	1 108,00	1 811,00	+703,00
3	Продано заготівельним організаціям зернових та зернобобових (включаючи продукти переробки зерна в перерахунок на зерно), тис.т	15,60	89,40	+73,80
4	Передано на переробку зернових та зернобобових (включаючи продукти переробки зерна в перерахунок на зерно), тис. грн	256,10	168,30	-87,80
5	Втрати при зберіганні зернових та зернобобових (включаючи продукти переробки зерна в перерахунок на зерно), тис. т	20,10	5,30	-14,80
6	Вартість основних засобів хлібоприймальних заготівельних підприємств, (у фактичних цінах – млн. грн)	4 562,60	2 148,10	-2 414,50
7	Спожито електроенергії на хлібоприймальних заготівельних підприємствах на виробничі потреби, млн. кВт-год	226,70	125,10	-101,60

Як видно з таблиці 1, за останні п'ять років в діяльності підприємств елеваторної промисловості спостерігається тенденція скорочення обсягів реалізації зернових культур, одночасно і обсягів виконаних ними робіт. Причиною даної ситуації є суттєве зменшення їх надходження та у низькій якості сировини, яка вирощується, заготовляється в країні. Так, найбільший відсоток реалізації зернових культур хлібоприймальними заготівельними підприємствами був у 2000р., що становив 7,5%, наступного року – 2001, відбулося значне зниження на 4,5%, майже у 2 рази. Збільшилось у 2005р. в порівнянні з 2000р. кількість переданих зернових культур на хлібоприймальні заготівельні підприємства на 73,8 тис. т, поряд з цим ціна їх зменшилась на 87,8 тис. грн.

Вартість основних засобів у 2005р. зменшилась на 2414,5 млн. грн. в порівнянні з 2000р., що супроводжується високим ступенем їх зносу. Згідно з статистичними даними [5, с.168] парк зернозбиральних, зерноочисних машин, вантажних автомобілів у 2004 році становив 160 тис. од., в 2003р. -177 тис. од., в період існування радянського союзу кількість машин та автомобілів у 1985 р. і 1990р. становив відповідно 266 тис. од і 296 тис. од. На підставі зазначених даних можемо відмітити, що спостерігається тенденція зниження кількості парку машин і обладнання на сільськогосподарських підприємствах, відсутнє поповнення і оновлення даних парків, внаслідок чого несуть значні витрат на утримання даних активів підприємства.

За технічним станом більшість з них потребують технічного переоснащення та реконструкції. Таким чином, більшість хлібоприймальних заготівельних підприємств потребують санації техніко-технологічного оснащення з метою налагодження ефективного виробничого процесу, зменшення витрат пов'язаних з утриманням та експлуатацією обладнання, а також зниження зносу, внаслідок чого реальними будуть підстави для підвищення кількості і якості надання послуг та отримання прибутку.

Елеваторна промисловість справляє визначальний вплив на гарантування продовольчої безпеки держави та поліпшення життєвого рівня населення. Однак, за останні роки у даній промисловості спостерігається значне зменшення обсягів реалізації зерна, надання послуг та їх реалізації хлібоприймальними заготівельними підприємствами.

Динаміка реалізації зернових культур хлібоприймальних заготівельних підприємств за період 1991-2001р.р. набуває тенденції до зниження. За останні чотири роки відсоток реалізації збільшується, але незначно (рис. 1) [4, с. 15].

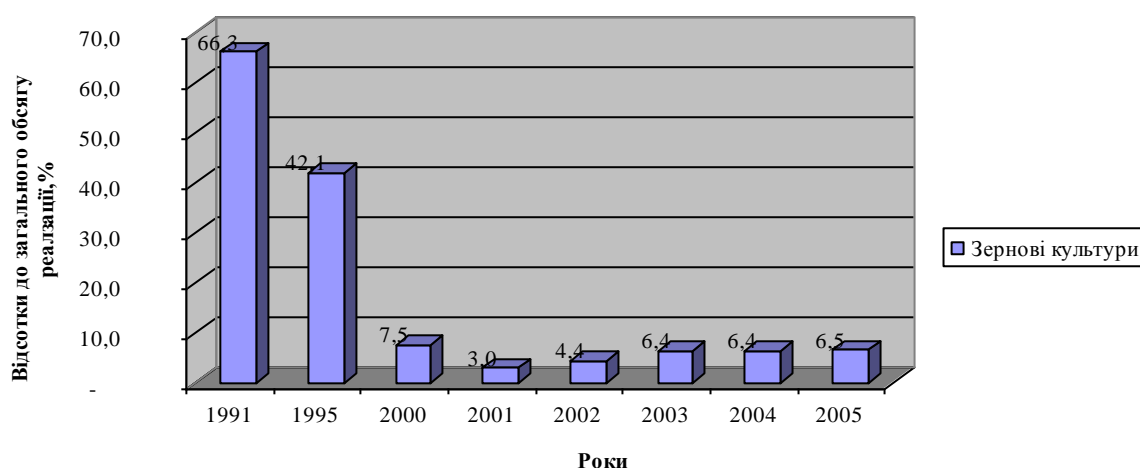

Рисунок 1 – Динаміка реалізації зернових культур хлібоприймальних заготівельних підприємств в Полтавській області

Дана ситуація пов'язана з впровадженням у життя елементів ринкової економіки, зменшення і скасування держзамовлень, децентралізацією експортно - імпорتنих поставок, зміною структури і обсягу заготівель, зберігання і переробки зерна. За останні п'ять років у порівнянні з 1991-1995р.р обсяги приймання, зберігання, і наступної переробки зерна зменшились у 3,2 рази.

У 2005 році загальний обсяг сільськогосподарського виробництва залишився на рівні 2004р., у тому числі у сільськогосподарських підприємствах усіх форм власності збільшився на 1,5%, у господарствах населення скоротився на 1,0%. Обсяг валової продукції рослинництва проти 2004р. скоротився на 2,5%. Усіма категоріями господарств у 2005р. одержано 38,0 млн. тон зерна, у тому числі продовольчого 20,3 млн. тон. Порівняно з 2004р. виробництво зерна зменшилось на 9,1%, що зумовлено як скороченням зібраної площі (на 171,5 тис. га або на 1,2%), так і зменшенням урожаю.

Все це має пряме відношення до формування витрат на підприємствах. На нашу думку, правильно зазначає Г.В.Шурупов, А.И. Паламарчук [2, с. 51 ;6, с 18], всі процеси фінансово - господарської діяльності обов'язково пов'язані з утворенням витрат, виникають в наслідок процесів придбання, зберігання і використання ресурсів підприємств [5, с.57]. В ситуації, що склалась в умовах ринкової економіки життєво важливим завданням є здійснювати облік і контроль за формуванням витрат для попередження утворення внутрішніх і зовнішніх загроз економічної безпеки на хлібоприймальних заготівельних підприємствах, загроз порушення їх стійкості в ринковому конкурентному середовищі. Для вирішення даного завдання необхідно поглиблено розглянути всі складові витрат на сіх стадіях їх утворення. Цьому завданню і підлягають рішення, що складають предмет дослідження.

Так, на більшості хлібоприймальних заготівельних підприємств процес формування витрат здійснюється згідно з дотриманням певних офіційних регламентів, встановленими державними органами або професійними організаціями, що не дає повного відображення інформації про причини виникнення певних витрат.

Детальну інформацію про складові витрат можна отримати за умов існування системи обліку витрат за центрами відповідальності [3, с. 397], що дозволить підприємству вирішувати стратегічні завдання.

Суттєвою особливістю витрат з придбання основної сировини в зернозаготівельному виробництві є те, що:

- витрати з придбання зернових культур – це довготривалий процес, який складається з низки операцій, що в свою чергу пов'язано із споживанням;
- на практиці існують різні організаційні схеми витрат з придбання зернових культур та продуктів їх переробки, пов'язані із застосуванням давальницької сировини;
- якісні характеристики зернових культур та обсяг їх надходження зумовлюють як технологічні, так і фінансові результати виробництва та реалізації.

Для забезпечення хлібоприймальних заготівельних підприємств якісною сировиною в достатніх обсягах на них організовано процес заготівлі, який передбачає укладання угод, контроль за їх реалізацією, стимулювання виробництва, а також в період заготівлі контроль якості надходження сировини. Найважливішими стадіями технології зернозаготівельного виробництва в процесі заготівлі є:

- транспортування;
- приймання, збереження зернових культур і подача їх на елеватор;
- лабораторний аналіз
- очищення зернових від сторонніх домішок;
- відвантаження і реалізація.

Таким чином, витрати пов'язані з заготівлею зернових неоднорідні, а їх складовими є вартість сировини на хлібоприймальних заготівельних підприємств по її транспортуванню і доведенню до кондицій придатних для технологічної переробки.

Таким чином, основними негативними факторами діяльності хлібоприймальних заготівельних підприємств є зменшення кількості і належної якості зерна, зменшення потужності основних засобів, збільшення витрат на утримання їх, що в свою чергу впливає на вартість реалізації зернових культур. Це є перешкодою у досягненні виробничої та економічної мети. Так для поліпшення виробничо-господарської діяльності хлібоприймальних заготівельних підприємств необхідно створити цілеспрямовані та обґрунтовані нормативи з урахуванням досліджень науковців-посередників, та враховуючи сучасний стан ринкової економіки України, що сприятиме розвитку таким ефективним засобам інформаційного підґрунтя, як облік і контроль, утворенню інформаційної упорядкованості на всіх рівнях управління. Це відбудеться за умови розробки дієвих і принципових рішень, які можливо вирішити за умов детального аналізу організаційних та технологічних особливостей, що визначають склад і зміст інформаційної моделі витрат, що є основою для управління витратами.

Поглиблене дослідження всіх складових витрат з метою ефективного управління ними, сприятиме попередженню на хлібоприймальних заготівельних підприємствах утворенню нестабільної, неліквідної, неплатоспроможної, нерентабельної діяльності.

Список літератури

1. Валуев Б.И. Проблемы развития учета в промышленности. - М.: Финансы и статистика, 1984.- 215с.
2. Паламарчук О.І. Принципи і форми інтеграції функції обліку в посиленні економічної безпеки промислових підприємств: Дис...канд.екон. наук: 08.06.04. – Луганськ: 2001. – 17с.
3. Сенченко О.В. Технологічні особливості хлібоприймальних заготівельних підприємств та їх вплив на систему обліку витрат на виробництво//Вісник НУВГП. Збірник наукових праць. Випуск 4(36). Економіка Ч.3. Реформування обліку, аналізу і аудиту економічних ресурсів в контексті євроінтеграції.-2006.- С. 391-399.
4. Статистичний бюлетень. Реалізація продукції сільськогосподарськими підприємствами.-К.: Видавництво „Консультант”, 2004.- 41с.
5. Статичний щорічник України за 2004р./ За ред. О.Г. Осауленка. –К.: Видавництво „Консультант”, 2005.- 591с.
6. Шурупов В.Г. Механизм управления материальным обеспечением деятельности промышленных предприятий: Дис. канд. экон. наук: 08.06.01//Одеск. гос. экон. ун-т.-Одесса:ОГЭУ.-2004.- 201с.
7. Палий В.Ф., Соколов Я.В. Введение в теорию бухгалтерского учета.- М.: Финансы, 1979.- 304с.

В статье рассмотрен процесс формирования информационных моделей расходов в бухгалтерском учете под влиянием технологических особенностей деятельности предприятий и управления.

Process of information model accounting was considered in the article under influence of technological peculiarities of companies and authorities activity.